Stadskerk Nijmegen (OCP), 13 november, 9e zondag van de herfst;
voorganger: ds. Wilma Hartogsveld, stadspredikant (PKN)

[1e lezing: Exodus 3,1-15] (Nieuwe Bijbelvertaling)
1 Mozes was gewoon de schapen en geiten van zijn schoonvader Jetro, de Midjanitische
priester, te weiden. Eens dreef hij de kudde tot voorbij het steppeland, en zo kwam hij bij de
Horeb, de berg van God. 2 Daar verscheen de engel van de HEER aan hem in een vuur dat uit
een doornstruik opvlamde. Mozes zag dat de struik in brand stond en toch niet door het
vuur werd verteerd. 3 Hoe kan het dat die struik niet verbrandt? dacht hij. Ik ga dat
wonderlijke verschijnsel eens van dichtbij bekijken. 4 Maar toen de HEER zag dat Mozes dat
ging doen, riep hij hem vanuit de struik: 'Mozes! Mozes!' 'Ik luister,' antwoordde Mozes. 5
'Kom niet dichterbij,' waarschuwde de HEER, 'en trek je sandalen uit, want de grond waarop
je staat, is heilig. 6 Ik ben de God van je vader, de God van Abraham, de God van Isaak en de
God van Jakob.' Mozes bedekte zijn gezicht, want hij durfde niet naar God te kijken. 7 De
HEER zei: 'Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is, ik heb hun
jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord, ik weet hoe ze lijden. 8 Daarom ben ik
afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden, en om hen uit Egypte naar
een mooi en uitgestrekt land te brengen, een land dat overvloeit van melk en honing, het
gebied van de Kanaänieten, de Hethieten, Amorieten, Perizzieten, Chiwwieten en
Jebusieten. 9 De jammerklacht van de Israëlieten is tot mij doorgedrongen en ik heb gezien
hoe wreed de Egyptenaren hen onderdrukken. 10 Daarom stuur ik jou nu naar de farao: jij
moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte wegleiden.'
11 Mozes zei: 'Maar wie ben ik dat ik naar de farao zou gaan en de Israëlieten uit Egypte zou
leiden?' 12 God antwoordde: 'Ik zal bij je zijn. En dit zal voor jou het teken zijn dat ik je heb
gestuurd: als je het volk uit Egypte hebt weggeleid, zullen jullie God bij deze berg vereren. 13
Maar Mozes zei: 'Stel dat ik naar de Israëlieten ga en tegen hen zeg dat de God van hun
voorouders mij gestuurd heeft, en ze vragen: "Wat is de naam van die God?" Wat moet ik
dan zeggen?' 14 Toen antwoordde God hem: 'Ik ben die er zijn zal. Zeg daarom tegen de
Israëlieten: "IK ZAL ER ZIJN heeft mij naar u toe gestuurd."' 15 Ook zei hij tegen Mozes: 'Zeg
tegen hen: "De HEER heeft mij gestuurd, de God van uw voorouders, de God van Abraham,
de God van Isaak en de God van Jakob. En hij heeft gezegd: 'Zo wil ik voor altijd heten, met
die naam wil ik worden aangeroepen door alle komende generaties.'"

[Evangelie: Lukas 20,27-38] (Nieuwe Bijbelvertaling)
27 Enkele Sadduceeën, die ontkennen dat er een opstanding is, kwamen naar hem toe en
vroegen hem: 28 'Meester, Mozes heeft ons het volgende voorgeschreven: als een gehuwd
man sterft zonder dat zijn vrouw kinderen heeft gebaard, moet zijn broer met die vrouw
trouwen en nakomelingen verwekken voor zijn broer. 29 Nu waren er zeven broers. De
eerste was gehuwd, maar stierf kinderloos; 30 daarna trouwde de tweede broer met de
vrouw 31 en vervolgens de derde, en toen de andere broers, maar alle zeven waren ze
kinderloos toen ze stierven. 32 Ten slotte stierf ook de vrouw. 33 Wiens vrouw is ze dan bij
de opstanding? Alle zeven zijn ze immers met haar getrouwd geweest.' 34 Jezus zei tegen

hen: ‘De kinderen van deze wereld huwen en worden uitgehuwelijkt, 35 maar wie waardig bevonden is deel te krijgen aan de komende wereld en aan de opstanding van de doden, huwt niet en wordt niet uitgehuwelijkt. 36 Zij kunnen ook niet meer sterven, want ze zijn als engelen en ze zijn kinderen van God omdat ze deelhebben aan de opstanding. 37 Dat de doden opgewekt worden, dat heeft ook Mozes al duidelijk gemaakt in de tekst over de doornstruik, waar hij spreekt over de Heer als de God van Abraham en de God van Isaak en de God van Jakob. 38 Hij is geen God van doden, maar van levenden, want voor hem zijn allen in leven.’

[overweging:]
Gemeente van Christus,

Er is volgens mij geen boek ter wereld dat meer discussie oproept dan de Bijbel. De meeste verhalen en teksten zijn voor meer dan één uitleg vatbaar. Eerlijk gezegd denk ik dat dat juist de zeggingskracht van deze teksten vergroot, omdat ze hierdoor steeds opnieuw uitdagen om na te denken over wat deze woorden ons hier en nu te zeggen kunnen hebben. Dat vraagt natuurlijk wel om een zekere souplesse van je geest…. En… het leidt ertoe dat er gemakkelijk verschil van mening over de betekenis en de toepassing kan ontstaan. En dat is van alle tijden, dat lezen we al de Bijbel zelf.
In het Joodse denken – zoals in de Talmoed staat beschreven – kunnen er overigens meerdere inzichten naast elkaar bestaan die elkaar niet per se bestrijden maar verrijken.

Je zou soms willen dat dat vandaag de dag ook aanvaard zou worden. Dat wij minder bezig zouden zijn met elkaar voortdurend overtuigen van het eigen gelijk, en meer echt mee zouden proberen te gaan in de gedachtegang van iemand die ergens heel anders over denkt. Dat we elkaar daarin serieus en speels zouden bevragen om die ander en jezelf te helpen de eigen visie ter discussie te stellen, bij te sturen, te heroverwegen. Gevoelige onderwerpen zoals maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, slavernij-excuses en de situatie rondom vluchtelingen, zouden dan veelmeer terecht komen in een sfeer van gezamenlijk zoeken naar openheid en mogelijkheden dan nu helaas het geval is.

Over gevoelige onderwerpen gesproken… ook in het gesprek tussen Jezus en de Sadduceeën gaat het over een gevoelig onderwerp. Hoe ver reikt Gods trouw? Of waar blijven onze dierbare overledenen? De Sadduceeën waren een belangrijke Joodse groepering in de dagen van Jezus en ze hielden alleen de Tora, de eerste vijf boeken van Mozes voor gezaghebbend. ‘Meester, Mozes heeft ons het volgende voorgeschreven…’

Als je broer plotseling sterft en zijn weduwe kinderloos achterlaat
dan is het om zijn nagedachtenis te eren
en om haar toch een goed leven te geven, dat jij
– als ongehuwde jongere broer – die weduwe, jouw schoonzus, huwt.

Zo heeft Mozes voorgeschreven.
Nu waren er eens zeven broers… en zij stierven de een na de ander,
zodat door dat zwagerhuwelijk die vrouw met alle zeven getrouwd is geweest.
Bij de opstanding, wiens vrouw zal zij dan zijn?

Deze vraag lijkt er wel op gericht om het idee van de opstanding belachelijk te maken. Maar we kunnen niet in de hoofden en harten kijken van de toenmalige vraagstellers en dat hoeft ook niet.
Jezus neemt de vraag serieus al getuigt hun absurde verhaal van weinig compassie… en hun vasthouden aan alleen de boeken van Mozes van weinig veerkracht of souplesse van geest. Dat laatste heeft er overigens toe geleid dat deze richting binnen het toenmalige Jodendom nadat de tempel in het jaar 70 werd verwoest al snel verdween. Die tempel als fysiek gebouw in Jeruzalem was immers de enige plek van religieuze betekenis in hun visie, toen die verdween was de tempel-elite waartoe de sadduceeën behoorden niet meer van belang. De Farizese richting waartoe we Jezus en Paulus ook kunnen rekenen, bleek wel de geestelijke veerkracht om het Jodendom verder te leiden en richting te geven in een veranderende wereld.

Waar gaat het nu eigenlijk om in het evangelie van de vrouw met haar zeven overleden echtgenoten… Ten diepste gaat het hier niet om theologie of dogma… om gelijk krijgen in een lastige theoretische kwestie. Het gaat hier over de existentiële vraag van alle mensen die - geconfronteerd met de onverbiddelijke werkelijkheid van de dood van een geliefd medemens – zich afvragen waarop ze durven hopen. Kunnen wij onze lieve doden aan God toevertrouwen en hoe gaan we om met onze eigen sterfelijkheid? En daarbij is de vraag niet of we ‘voor waar aan kunnen nemen’ dat er zoiets is als een leven na de dood, laat staan hoe dat er dan precies uit zal zien. Het heeft veelmeer te maken met of wij ons hier en nu kunnen toevertrouwen aan een liefde groter dan ons hart…. en dat we daar geen discussies of zorgen over hoeven te hebben.

Het beeld dat de Sadduceeën schetsen is dat van een hiernamaals als een ‘hierna nògmaals’, een soort familiereünie in de hemel.
Dat je dáár in dezelfde verhouding tot elkaar staat als hier in dít leven.
Dus dat het daar gewoon dóórgaat: als man en vrouw of ouder en kind,
in de rollen ten opzichte van elkaar, in het netwerk van betrekkingen
en de banden van het bloed.

Daarvan zegt Jezus dat dat niet zo zal zijn. Maar tegelijkertijd onderstreept hij
dat je in leven en in sterven een kind van God bent en blijft.
Niet in de bestaande verhoudingen, niet hetzelfde of opnieuw….

Maar dézelfde – jij, kind van God –, ánders, namelijk: als de engelen.
Hoe? We weten het niet, het is en mysterie waaraan we onze dierbaren en uiteindelijk ook onszelf mogen toevertrouwen.

Dat koppelt Jezus vervolgens aan een tekst uit hun eigen Tora:
Mozes spreekt over de Ene als de God van Abraham en de God van Isaak en de God van Jakob, die toch alle drie al lang dood en begraven zijn,
maar hij houdt niet op zich hún God te noemen:
'Hij is geen God van doden, maar van levenden, want voor Hem leven zij allen.'
Dat is ook wat de kerk belijdt:
Niet: jijzelf met huid en haar, met heel je hebben en houden, nóg een keer.
Wel: dat God niet loslaat wat zijn hand begon.

Wat en hoe? We weten het niet, maar je naam, wie je ten diepste bent, blijft ergens bewaard, toevertrouwd aan God wiens naam betekent: Ik-zal-er-zijn…. bron van leven die niet stopt onze God te zijn waar wij mensen het niet meer kunnen bevatten of beredeneren.
Zo is hij de God van Abraham, van Isaak, van Jakob, van Rineke…
en zo heeft ieder van ons nog wel een paar namen in te vullen:
van geliefden die zijn overleden.

De Sadduceeën zetten een vrouw met haar zeven gestorven mannen in het midden. Zonder haar een naam te geven overigens en zoals gezegd met weinig gevoel van compassie…
Jezus gaat daar niet op in: hij stelt God en al zijn engelen in het midden.
Want dat is eeuwig leven, niet wat er van onszelf allemaal overblijft: stof tot stof, as tot as, maar dat God blijft die jouw naam zal gedenken en onze geliefde overledenen in zijn liefde bewaren.

Mijn collega Marloes Meijer schreef een prachtig gedicht bij dit verhaal, waar ik graag mee wil eindigen:

Een vrouw van zevenmaal

Zevenmaal getrouwd, gehoopt en zevenmaal verloren.
Opnieuw de vuile was, de vuile vaat en telkens ook de vuile praat.
Een toekomst kon je maar niet vinden.
En mensen vonden dat mislukt, een voorbeeld van rampzaligheid.
Jij vrouw van hoop en dapperheid
Jij vrouw van zevenmaal.

Voor jou moet het zo zijn, wat Jezus zegt.
Voor jou moet het er zijn, een leven dat zo anders is.

Een leven zonder ‘steeds opnieuw’
En in de grond geslagen hoop.
Een leven dat completer is en dat laat zien wie jij ten diepste bent.
Jij vrouw die alles tegenzat, jij vrouw van zevenmaal.

Geen mens is ooit mislukt
Zelfs als je zelf geen toekomst ziet
Geen mens is ooit mislukt

Geen mens is ooit mislukt
Wat mensen ook beweren
Geen mens is ooit mislukt

Geen mens is ooit mislukt
Je zult het zelf ervaren
Geen mens is ooit mislukt

Jij vrouw van zevenmaal
Jij dapper hoopvol mens
Bij God ben jij precies zoals je ten diepste altijd al bent geweest:

Goed, goddelijk, naar zijn beeld
Jij vrouw van zevenmaal
Voor jou zeven maal: Geen mens is ooit mislukt

Amen.

Wilma Hartogsveld, wilma.hartogsveld@gmail.com